

Kraków, 22.11.2023 r.

dr hab. Andrzej S. Feret, prof. UJ
Zakład Dydaktyki i Historii Języka Niemieckiego
andrzej.s.feret@uj.edu.pl

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Anny Gabryel

pt. *Zur Struktur und zum Inhalt deutscher und polnischer Sprichwörter mit den Namen von Verwandten und Verschwägerten im Komponentenbestand. Eine kontrastive Studie*

(tłumaczenie: *O strukturze i treści przysłów niemieckich i polskich z nazwami krewnych i powinowatych w inwentarzu składowym. Badanie kontrastywne*)

Podstawa opracowania recenzji: pismo Przewodniczącej Rady Dziedziny Nauk Humanistycznych na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, prof. dr. hab. Małgorzaty Święcickiej z dnia 23 października 2023 r., nr BS/187/2023 (zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. 2018 poz. 1668)

W przedłożonej do oceny rozprawie doktorskiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Sylwii Firyn, prof. Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, mgr Anna Gabryel zdecydowała się zmierzyć z tematem z niełatwego zakresu – paremiologii kontrastywnej. Doktorantka omawia przysłowia z określeniami członków rodziny, krewnych i powinowatych występujące we współczesnym języku niemieckim oraz ich polskie ekwiwalenty. Zasadniczym celem rozprawy jest analiza międzyjęzykowych relacji ekwiwalencji oraz zbadanie grupy przysłów niemieckich.

Cztery pierwsze rozdziały przedłożonej do oceny rozprawy doktorskiej tworzą jej podwaliny teoretyczne. Doktorantka rozpoczyna pracę od wstępu, w którym objaśnia przyczyny podjęcia tematu z zakresu paremiologii kontrastywnej. Następnie (rozdz. 1) dokonuje charakterystyki przysłów w opozycji do pozostałych związków frazeologicznych i innych nieprowerbialnych jednostek językowych. W rozdziale 2. Doktorantka komentuje definicje znaczenia (dosłownego) wyrażenia oraz innych czynników mających wpływ na ostatecz-

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Wydział Filologiczny

Instytut

Filologii Germańskiej

al. Mickiewicza 9a

31-120 Kraków

tel. 12 663 43 07

12 663 43 05

www.ifg.filg.uj.edu.pl

ny sens wypowiedzi, takich jak konotacje, stereotypy, kontekst słowny, czytanie między wierszami, czy ogólny poziom wiedzy odbiorcy na temat języka i rzeczywistości pozajęzykowej, sygnalizując w ten sposób usytuowanie analizy w ujęciu kontekstualnym, wychodzącym poza granice systemowego „izolacjonistycznego” rozumienia paremiologii. Sprawnie odwołuje się przy tym do literatury przedmiotu, jednak w razie przygotowywania rozprawy do druku recenzent sugeruje ponowne pochylenie się na wykazem cytowanej literatury, aktualizując go o publikacje m.in. Tomasza Szatkowskiego i Jana Ciechanowicza.

Następnie mgr Anna Gabryel wyczerpująco opisuje znaczenie i symbolikę poszczególnych desygnatów z zakresu nazw krewnych i powinowatych, wraz z uwzględnieniem ich etymologii, oraz konotacji i stereotypów dotyczących poszczególnych nazw w kontekście przysłów, w których występują. W tym miejscu warto nadmienić, że Doktorantka nie stroni od dyskusji z poglądami przedstawianymi w literaturze przedmiotu – rozdziały 1, 2 i 3 dowodzą, że orientuje się w literaturze przedmiotu, a także potrafi dokonać jej krytycznej analizy.

W kolejnym kroku (rozd. 4) Doktorantka odnosi się do struktury zdania, wyjaśniając, czym są obligatoryjne i fakultatywne części zdania, na podstawie których dokonano następnie porównania budowy syntaktycznej przysłów w obu językach. Warto wspomnieć, że przemyślenia Doktorantki odwołują się tu także do problemu elipsy w przysłowiach, ponieważ charakteryzują je często właśnie pominięcie orzeczenia, podmiotu lub dopełnienia.

W empiryczną część rozprawy wprowadza rozdział 5 pracy, mgr Anna Gabryel rozpoczyna od przedstawienia założeń językoznawstwa konfrontatywnego oraz podejścia unilateralnego, nie pomijając zdefiniowania poziomów ekwiwalencji. Kolejny rozdział w sposób klarowny i przekonujący przedstawia założenia metodologiczne analizy, jej narzędzia i obraną procedurę badawczą.

Następne karty pracy wypełnia obszerna (str. 126-240) kontrastywna analiza korpusu dotycząca płaszczyzny semantyczno-leksykalnej i formalno-syntaktycznej, w której Doktorantka notuje wyniki analizy 190 przysłów współczesnego języka niemieckiego zawierających nazwy członków rodziny, krewnych i powinowatych oraz ich polskich ekwiwalentów. Autorka wnikliwie analizuje (rozd. 7) korpus, kryterium po kryterium, Natomiast w rozdziale 8 przedstawia wyniki przeprowadzonej analizy m.in. w formie przejrzystych i estetycznych typograficznie tabel; to zabieg przyjazny czytelnikowi. Prezentuje tutaj podsumowujący komentarz oraz obliczenia mające zobrazować międzyjęzykowe relacje ekwiwalencji wybranych przysłów. Analiza i jej wyniki mogą stać się impulsem do dalszych

badan paremiologicznych, mogą także znaleźć zastosowanie w dydaktyce języka niemieckiego.

Jednakże, recenzentowi nasuwają się pytania, na które lektura rozprawy nie daje (wystarczającej) odpowiedzi:

1. Czy zastosowane w rozprawie procedury analityczne pozwalają określić rzeczywisty poziom ekwiwalencji przysłów?
2. Jaka jest siła weryfikacyjna zastosowanych procedur?
3. Czy ustalone wyniki mają charakter ogólnojęzykowy, czy raczej wynikają z konkretnej sytuacji i konkretnego kontekstu?

Rozprawę zamykają: wykazy schematów i tabel, spis bibliografii (119 numerowanych (sic!) pozycji) i spis wykorzystanych stron internetowych. Z satysfakcją odnotowuję brak występowania pozycji, które nie pojawiają się w tekście rozprawy ani w przypisach dolnych, oraz pełną korespondencję zapisu poszczególnych nazwisk autorów pozycji zamieszczonych w bibliografii z cytowanymi w pracy. Dominują jednak pozycje należące raczej do klasyki przedmiotu, nowsze pozycje wydają się być rzadziej wspominane. Zdziwienie może budzić także znacznie mniejsza, niż można by oczekiwać, obecność niezaprzeczalnie bogatego dorobku polskiego językoznawstwa porównawczego z zakresie badań paremiologicznych. Należy tutaj również zaznaczyć, że w spisie bibliografii nie występują publikacje Autorki.

Zauważam w bibliografii niekonsekwencję zapisu wznawianych pozycji naukowych – kolejnych wydań: w poszczególnych przypadkach pojawiają się informacje o numerze wydania, w innych natomiast jedynie rok wydania.

Praca mgr Anny Gabryel jest rzetelną analizą wybranego zagadnienia. Doktorantka udowodniła, że zna metody i narzędzia badań językoznawczych i potrafi je skutecznie zastosować w praktyce. Wykazała się znajomością literatury fachowej, w pracy wypunktowała rozbieżności płynące z porównania prezentowanych tamże narracji. Znajomość literatury przedmiotu, jej ocena i klasyfikacja stwarzają obraz posiadanej wiedzy kierunkowej i przemyślanego warsztatu badawczego Autorki.

Autorka wykazuje się także dobrą znajomością poruszanej problematyki. Przedstawia wybrany temat na tyle wyczerpująco, że sposób, w jaki ów temat ujmuje, dowodzi opanowania warsztatu metodologicznego. Dyskusje z prezentowanymi teoriami świadczą natomiast o pewnym stopniu dojrzałości naukowej Autorki rozprawy. Praca wprawdzie jest spójna, prezentuje szereg interesujących spostrzeżeń oraz formułuje poprawnie jednostkowe wnioski

końcowe, mniej sprawnie radzi sobie jednak z uogólnieniami.

Od strony edytorskiej praca została przygotowana starannie, omówienia i cytaty zostały właściwie oznaczone, konsekwentnie stosując jednolitą konwencję odsyłaczy w tekście. Nie zauważono poważnych usterek stylistycznych.

Reasumując, należy stwierdzić, że rozprawa doktorska mgr Anny Gabryel spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. 2018 poz. 1668 z późn. zm.) i może być przedmiotem dalszych etapów w postępowaniu doktorskim.

Andrzej S. Rut